

**Szakmai beszámoló a Nemzeti Kulturális Alap
Közgyűjtemények Kollégiuma 204108/01545 számú A városok jogi helyzete,
országrendisége és hatalmi reprezentációja a középf- és kora újkorban c. VII.
Várostarténeti Konferencia megrendezéséről**

Budapest Főváros Levéltára az Urbs Magyar Várostarténeti Évkönyv szerkesztőségével és az MTA Történettudományi Bizottsága Várostarténeti Albizottságával együttműködésben a Levéltári Nap keretében és a Nyitott Levéltárak 2019–2020 programsorozat részeként 2019. november 13–14-én hetedik alkalommal rendezte meg a Magyar Várostarténeti Konferenciát, amely ez évben a városok jogi helyzetét, országrendiségét és hatalmi reprezentációját vizsgálta a középf- és kora újkorban.

Az Erkel Vegyeskar kis koncertje után a rendezvényt Dr. Kenyeres István, Budapest Főváros Levéltárának főigazgatója és Gy. Németh Erzsébet, humán területekért felelős főpolgármester-helyettes nyitotta meg, majd átadásra kerültek a Levéltár díjai. A Gárdonyi Albert-díj első fokozatát, a Gárdonyi Albert emlékérmét Dr. Fazekasné Toma Katalin főlevéltáros, főosztályvezető-helyettes, intézményi titkárnak, a díj második fokozatát pedig Molnár Béla műszaki csoportvezetőnek, épületfelügyelő főmunkatársnak ítelték oda. A Levéltár főigazgatója által 2017 decemberében alapított Varga László-díjat Dr. Horváth J. András főlevéltáros kapta.

A díjátadások után kezdődött meg a konferencia. A tudományos tanácskozás előadásai három témakör köré csoportosultak. Az első csoportba a városok országrendiségének kialakulásával és korai történetével, a központi hatalom befolyásával és a városok politikai szerepével, a szabad királyi városok és mezővárosok jogi helyzetének alakulásával és privilégiumaik megszerzésének módjaival foglalkozó előadások kerültek. A második témakör a városok egymás közötti és a felső szintű kormányzattal szemben kibontakozó konfliktusaival, érdekvédelmi és érdekvényesítési stratégiáival, a városi szövetségrendszerek összehangolt érdekvényesítési taktikájával, a szabad királyi városok rendi országgyűléseken való részvételével és követeik tevékenységével, valamint országgyűlési részvételük feltételeivel és körülményeivel foglalkozott. A konferencia harmadik szekciója a városok hatalmi reprezentációját, a belső térben és az országos politikában való vizuális megjelenítését, építészeti, és heraldikai kifejezési formáit vizsgálta, továbbá áttekintette a városi és királyi címerhasználat összefonódásának ismérveit, az autentikus városi pecsétek képi megformálását és használatának bővülését, valamint az ünnepi és alkalmi térhasználat változásait. A jelzett témákban 27 előadás hangzott el a két nap alatt.

A konferenciát három plenáris előadás nyitotta, a szekció vezetője Szende Katalin egyetemi docens (CEU) volt. Kenyeres István főigazgató (BFL) Buda és Pest privilégiumai a 13. századtól a 19. századig c. előadásában bemutatta a két szabad királyi város kiváltságainak fejlődését a jól ismert, 1528-as átírásban fennmaradt, 1244-ben kelt pesti aranybullától egészen a pesti országos- (1780) és a tabáni (1820) és krisztinavárosi (1845) hetivásárokról szóló privilégiumokig. Buda a középkorban a budai jogkönyvben található, 1502–1503-ban Pest ellen zajló per bizonyossága szerint – legalább 19 privilégiumot kapott, Mohács után a város 1541-es elestéig e számot mind Szapolyai, mind Ferdinánd királyok már-már egymásra licitálva növelték. Pest városa 1492-ig hat említésből ismert vagy feltételezett kiváltságlevéllel rendelkezhetett.

Oborni Teréz, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa „A városi rend” – a városok képvisellete az Erdélyi Fejedelemség országgyűlésein címmel megtartott előadásában a fejedelmi conditiók, uniós eskük, fejedelmválasztásokkal és politikai eseményekkel kapcsolatos elbeszélések tükrében vizsgálta az erdélyi városok szerepét, lehetőségeit és eredményeit a Fejedelemség országgyűlésein. Az előadó kutatási eredményeinek összefoglalásakor leszögezte, hogy az egyes rendi nemzetekhez tartozó

városok érdekképviselője elsősorban ad hoc jellegű ügyekben volt kimutatható, velük szemben a fejedelmi hatalom részéről sem érhetőek tetten egységes politikai irányelvek. Emellett a 17. század második felében körvonalazódni látszanak a városok érdekközösségének felismerésére mutató jelek, egységes rendi képviselővel bíró rendi szerveződésükre mégsem került sor, aminek az oka a rendi struktúra kereteinek szilárdsága volt.

H. Németh István főosztályvezető (MNL OL) Az uralkodói reprezentáció és az állam megjelenése a magyarországi szabad királyi városokban című előadásában hangsúlyozta, hogy a magyarországi szabad királyi városok igazgatásában az állami befolyás megkerülhetetlenné vált. Országos szinten az 1670-es években tapasztalható fordulat a várospolitikában: a központi hatalmat az uralkodó által kiküldött királyi biztosok képviselték, a városvezetésre a kényszerű rekatolizáció súlya nehezedett, gazdálkodásukat megreformálták és a korábban megszokottakhoz képest szigorúan ellenőrizték. A városházák művészeti szimbolikájában egyre hangsúlyosabb szerepet kapott az uralkodó ábrázolása, egyre inkább előtérbe került az állami (királyi) legitimáció megjelenítése.

A második, Majorossy Judit (Universitát Wien, Történeti Intézet munkatársa) elnöklete alatt zajló szekció a városi jogokkal foglalkozott. Gál Judit, az ELTE BTK tudományos segédmunkatársa A dalmáciai városok Anjou-kori jogi helyzetének gazdasági vonatkozásai címmel tartott referátumában a történeti áttekintés után bemutatta a dalmát városok, így Trau, Spalato, Sebenico, Zára és Raguza kiváltságait, hangsúlyozva, hogy e privilégiumok szövegezése Raguza kivételével többnyire formális és egymáshoz hasonló volt. A kiváltságok adományozásakor figyelembe vették a városok adottságait: Raguza kiemelt közvetítő szerepet játszott a Balkán és a tengermellék kereskedelmében, Zára a sókereskedelemben, Pharo pedig a helyi kereskedelem bonyolításában. Az előadó kitért arra, hogy I. Lajos király alatt kezdődött Dalmácia és Horvátország szorosabb integrációja a Magyar Királyságba, erre példaként a harmincadvám és a sómonopólium elrendelését és a gabona vámmentességét említette.

Weisz Boglárka tudományos főmunkatárs (BTK TTI) Polgárok saját bírójuk joghatóságán kívül című előadásában Fügedi Erik azon meghatározását vette górcső alá, miszerint „a városprivilegiumok az illetékes királyi bíró joghatóságának megszűnése után a város „választott” bírójának korlátlan hatalmat biztosítottak a város területén és a város polgárai felett.” Az előadó elsősorban soproni, kassai, körmöcbányai példákön keresztül vizsgálta, hogy a városi polgárok felett Fügedi – középkori források által is alátámasztható – tételével szemben mikor nem a városi bíró, hanem más bírói hatóság (így például a nádor) ítélkezett.

Gulyás László Szabolcs, a Nyíregyházi Egyetem főiskolai docense a mezővárosok tipizálására tett kísérletet Fából vaskarika? A királyi mezőváros és szerepe a középkori magyar városfejlődésben címmel megtartott előadásában. Az előadó vizsgálta, hogy lehetséges-e egyértelműen meghatározni, milyen jogi vagy státusbeli különbség áll a mezővárosok oppidum vagy civitas megnevezése mögött, milyen esetben beszélhetünk királyi mezővárosról, a király mikor és miért adományozta el azokat, vagy ellenkező esetben milyen okból nem tette azt. Gulyás véleménye szerint az uralkodó tudatosan választotta ki azon mezővárosokat, amelyeket saját kezében akart tartani.

Varga Szabolcs tudományos munkatárs (BTK TTI) A püspöki székhelyből három királyság fővárosa. Zágráb a kora újkorban címmel a mai horvát főváros szerepének változását mutatta be a késő középkortól a 17. századig. Míg a mohácsi összeomlás után Gradec város Ferdinándot, a káptalani város Szapolyait támogatta, hosszú viszálykodás után az 1550-es évekre sikerült konszenzusra jutniuk és egységesen a Habsburg király mellé állniuk. Az előadó szerint a kora újkorban Zágráb egyházi értelemben fővárosnak tekinthető, más tekintetben viszont nem sikerült kimagasodnia az őt környező városhálózatból (különösen a nagy rivális Varasddal szemben), ráadásul – bár az oszmánoknak a várost nem sikerült elfoglalniuk – fejlődését számos természeti

csapás (földrengések, tűzvész, pestis) is hátráltatta. Az időszakban a zágrábi püspökség intézménye – különösen a hódoltság területén álló, ezért címzetessé vált püspökségekkel szemben – felértékelődött, bevételei viszont csekélyek voltak.

Gálfi Emőke, az Erdélyi Múzeum–Egyesület Kutatóintézetének tudományos kutatója Gyulafehérvár jogi státuszát vizsgálta *Miért maradt mezőváros az erdélyi fejedelmek székvárosa?* című referátumában. Fehérvár nem előre megfontolt terv eredményeként lett az Erdélyi Fejedelemség székvárosa, hanem a történelmi események alakulása következtében nyerte el a funkciót. Bár mezővárosként Izabella királynétól kapta első kora újkori kiváltságait, szabad királyi városi rangot mégsem nyert, inkább a város eltartására szolgáló vártartomány szerveződött köré. Bár az “előléptetésre” számos alkalom kínálkozott volna a Fejedelemség korában, a fejedelmek gazdasági és jogi kiváltságokkal mindvégig támogatták is Gyulafehérvár lakosságát, de szabad királyi városi privilégiumot egyikük sem adományozott, ugyanis a fejedelmek nem kívánták saját jogait csorbítani és ezzel megtűrt vendégekké válni saját székvárosukban.

A városok érdekérvényesítő eszközeivel foglalkozó témakör első szekciója Oborni Teréz tudományos főmunkatárs (BTK TTI) elnöklete alatt zajlott. György Árpád Botond, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem doktorandusz hallgatója *Szabad királyi városok érdekérvényesítési stratégiái a 17. századi Erdélyi Fejedelemségben*. Marosvásárhely címmel tartott előadásában a polgárok tollából született városi krónikák, feljegyzések segítségével a városi elit vizsgálatán keresztül, valamint vallatási naplók tükrében mutatta be a város történetét. Kimutatta, hogy Marosvásárhely esetében nem beszélhetünk egységes érdekérvényesítésről, különböző ügyekben csak ad hoc frakciók alakulhattak ki.

Guitman Barnabás egyetemi adjunktus (PPKE BTK) a 16. századi, felső-magyarországi Bártfa szabad királyi város sajátosságait vizsgálta *Qui legem praeficit, Deum praeficit – A magisztrátus kötelességei és feladatai az elmélet és a gyakorlat tükrében* című előadásában. Guitman a város szülöttének, a Wittenbergben tanult Leonhard Stöckelnek, a bártfai iskola vezetőjének városigazgatásról készült írásait vizsgálta, majd azt elemezte, hogy ezen elvek hogyan tudtak érvényesülni az oszmánok által fenyegetett, polgárháborúba süllyedt, növekvő adóterhektől sújtott városban. Az előadó kitért arra is, hogy Bártfa hogyan tudott beilleszkedni a közép-európai német gyökerű városok hálózatába.

Kádas István tudományos segédmunkatárs (BTK TTI) *Városok a sedrián*. A megyei hatóság és a királyi városok kapcsolattartása a késő középkori Abaúj és Sáros megyékben című referátumában elsősorban bártfai és kassai levéltári forrásokra alapozva hangsúlyozta, hogy a vármegye nem gyakorolt joghatóságot a városok felett (a vizsgálat Kassa és Bártfa mellett Eperjesre és Kísszebenre terjedt ki), ez alól egyedül a városi földbirtokok alkottak kivételt. Emellett városi képviselők, ügyvédek a nemesek által a városi polgárokon elkövetett jogsértések miatt gyakran felkeresték a sedriát, de a megye is küldött követeket a városokhoz. A megye és a város közötti kapcsolattartásban elsősorban a hivatalnok-kisnemesek jártak élen.

A konferencia első napját Tózsza-Rigó Attilának, a Miskolci Egyetem adjunktusának előadása zárta, aki a pozsonyi számadáskönyveket (Kammerbücher), azoknak is különösen az ajándékokról szóló bejegyzéseit vizsgálta *Pozsony érdekérvényesítési és kommunikációs stratégiája a városi ajándékok és a követküldés tükrében* a 16. század második harmadában című előadásában. Az ajándékozások a számadáskönyvek nagyjából 2–5%-át teszik ki, az előadó mintavételként az 1528–1536 közötti időszakot vizsgálta, amely 339 elemezhető tételt jelent, a fókuszban pedig az ajándékozás célszemélyei, célcsoportjai álltak. Elmondható, hogy az ajándékok elsősorban a központi kormányzat tisztviselőihez, magas rangú katonai parancsnokokhoz és más városok tanácsosaihoz jutottak el. Az ajándékozáson keresztül – az előadó szerint – jól vizsgálhatóak a követküldések is.

A konferencia második napján az első ülészak levezető elnöke Draskóczy István egyetemi tanár (ELTE BTK) volt. Bogdándi Zsolt, az Erdélyi Múzeum-Egyesület tudományos kutatója Kolozsvár és a kolozsmonostori konvent címmel megtartott referátumában azt vizsgálta, hogy a konventi requisitorok (magyarul levélkeresők) – akik jó kapcsolatokkal rendelkeztek a fejedelmi kancelláriánál – milyen szerepet kaptak Kolozsvár érdekérvényesítési stratégiájában. A kora újkorban a konvent Kolozsvárra költözött, a szekularizáció következtében pedig tovább erősödött az a tendencia, miszerint az iskolázott kolozsváriak állást vállaltak a konventben (például. jegyző), az említett levélkeresők nagyobb hányada is a kolozsvári polgárság köréből került ki.

Szokola László doktorandusz (ELTE BTK) témája a középkori Erdéllyel foglalkozott. Az erdélyi városok késő középkori katonaállítása a számukra adományozott kiváltságok tükrében című előadásában három szempontból vizsgálta az Erdélyre szabott katonaállítás terhet: egyrészt a városoknak adott kiváltságok és a privilégiumok jelentőségének összehasonlításán keresztül, másrészt az uralkodó és a vajda utasításaiban megnyilvánuló központi hatalom várospolitikájának oldaláról (mennyire befolyásolta az adott város területi, gazdasági és belső berendezkedése a katonai konfliktusokba való bekapcsolódás kötelezettségét), valamint a központi utasítások végrehajtásának szemszögéből.

Jeney-Tóth Annamária egyetemi docens (DE BTK) „Expediáltuk az Fejérvári Gyűlésre uraimékat”, Kolozsvár város képviselője a 17. század középső harmadának erdélyi országgyűlésein című referátumában a Rákócziak fejedelemsége alatti Kolozsvár képviselőit vizsgálta az erdélyi országgyűléseken és a fejedelmi udvarban. Ezen képviselők elsősorban városi hivatalviselők, esküdtpolgárok és a nótáriusok voltak. Az előadó a követek származását, életpályáját és lehetőségeit bemutatva vázolta fel Kolozsvár történetét az adott időszakban.

A városok érdekérvényesítésével foglalkozó harmadik szekció levezető elnöke Gózszy Zoltán egyetemi docens volt (PTE BTK). Nagy János főlevéltáros (BFL) Buda város követei az 1728–29. évi országgyűlésen címmel megtartott előadásában a történeti szakirodalom azon megállapítását vette górcső alá, miszerint a szabad királyi városok az országgyűléseken csekély hatalommal és befolyással bírtak, és elsősorban a kormányzatot támogatták. Az előadó az 1728–29. évi diéta budai forrásanyaga alapján árnyalta az idézett álláspontot, és bemutatta, hogyan szerepeltek a város követei az országgyűlésen, kiemelve, hogy Buda szabad királyi városi kiváltságainak 1703. évi visszanyerését követően csak lassan tudta visszaszerezni kiemelkedő rangját a többi város követei között.

Dobszay Tamás egyetemi docens (ELTE BTK) azt a kérdést járta körbe, hogy miért csökkent a városi képviselet súlya a reformkorban? A városok országgyűlési súlyának változásai a rendiség utolsó fél évszázadában című előadásában a feltett kérdésre a szakirodalom szerint a válasz a nemesség kiváltságörzésében, a városoknak a központi hatalomtól való kiszolgáltatottságában, zárt, oligarchikus és bürokratikus belső politikai szerkezetükben valamint a nacionalizmus jelentkezésében keresendő. Az előadó szerint mindezek mellett figyelembe kell venni a rendi diéta intézményi mechanizmusának változásait továbbá a népképviseleti eszme is hozzájárult az országgyűlési képviselők, így a városok pozíciójának módosulásához. Az előadó emellett vizsgálta a döntéshozatali mechanizmus fejlődését, a szavazás térhódításának hatását, valamint az üléstípusok státusának súlyponti átszerveződését – ezek ugyanis önmagukban is okozhatták a városok pozícióinak változásait.

Mátyás-Rausch Petra tudományos munkatárs (BTK TTI) „Kételenség alatt kellett eljönnie” – Bethlen Gábor és az alsó-magyarországi bányavárosok című referátumában a hét bányaváros Bethlen fejedelemmel szembeni érdekérvényesítési stratégiáit vizsgálta. A Zsigmond királytól kiváltságokat nyert bányavárosok megnyitották kapukat a fejedelem előtt, és többé-kevésbé

sikeresen egységben tudták képviselni érdekeiket. Az előadó részleteiben vizsgálta azt az eseményt, amikor 1622 januárjában mintegy 500 bányász indult el Erdélybe, valószínűleg kényszer alatt.

A városi jogokkal foglalkozó ülészakon Kenyeres István főigazgató (BFL) elnökölt. Jerić Krisztián, a Belgrádi Egyetem kutató munkatársa a bácskai és bánási települések szerb historiográfiájának bemutatása után felvázolta azt az utat, amely Zombor szabad királyi városi rangjának elnyeréséhez vezetett. Az előadó részletesen ismertette a mind etnikailag mind vallásilag sokszínű város lakosságára vonatkozó statisztikai adatokat, a köztük dúló konfliktusokat és a gazdasági viszonyokat, valamint bemutatta a városi privilégium azon passzusait, amelyek az említett viszályokat kívánták rendezni.

Török Péter történész-muzeológus, múzeumvezető (Bihari Múzeum Berettyóújfalu) a szabolcsi hajdú települések 1703–1711 közötti helyzetét mutatta be Erőfeszítések a kiváltságokért – szabolcsi hajdúvárosok és II. Rákóczi Ferenc kapcsolata című referátumában. Az előadó kiemelte, hogy Rákóczi és vezérkara nagy szerepet szánt a szabadságharcban a kiváltságolt területeknek – számítva a hagyományosan fegyverforgató lakosság támogatására –, a hajdúk részéről viszont már nem volt meg sem a török elleni háborúkból híres harci kedv és már a haderő sem. A fejedelemtől kapott számos kiváltság nem tudta meghozni a tőlük várt támogatást, a szabolcsi hajdúvárosok jól lavíroztak a labancok és a kurucok között, jelentősebb haderőt egyik irányba sem adtak.

Gózszy Zoltán egyetemi docens (PTE BTK) Pécs és Szigetvár mezővárosok szabad királyi városi törekvéseit vizsgálta A szabad királyi városi rangért való küzdelem okai és realitása a 18. századi Dél-Dunántúlon című előadásában. A téma középpontjában a jogi helyzet változásai, az autoritásokhoz fűződő kapcsolatok, hatalmi konfliktusok és az érdekérvényesítési stratégiák álltak. A forrásokból a városok két arcát ismerhetjük meg: egyrészt a szabad királyi státuszra pályázó településeket, másrészt a földesurakkal állandó harcban álló mezővárosokat, amelyek emiatt nem tudják teljesen kihasználni lehetőségeiket és adottságaikat.

Boda Attila levéltáros (Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya Levéltára) Munkács privilegizált mezőváros 18. században kibontakozó érdekérvényesítő tevékenysége című előadása Munkács mezőváros középkori kiváltságainak megtartására irányuló erőfeszítéseivel foglalkozott. Amikor ugyanis Bereg vármegyében 1773-ban elkezdődött az úrbérrendezés, a munkácsi uradalom a város jobbágyi függősége mellett érvelt, ezért Munkács képviselői 21 kiváltságlevelet felsorakoztatva folyamodványt intéztek az uralkodóhoz, 1791-ben pedig már az uradalomhoz tartozó mezővárosok – Munkács, Beregszász, Bereg, Vári és Beregújfalu – érdekszövetséget alkotva nyújtottak be felségfolyamodványt a megváltás és a szabad királyi városi rang elnyerésének reményében.

A kétnapos konferencia utolsó, városi reprezentációval foglalkozó ülészaka H. Németh István elnökletével zajlott. Pálffy Géza tudományos tanácsadó (BTK TTI) egy feliratot rögzítő tábla kalandos történetével, jelentőségével és napjainkig ható utóéletével foglalkozott „Minden önmagában meghasonlott ország elpusztul.” A pozsonyi Mihály-kapu különleges felirata és reprezentációs szerepe a kora újkorban című előadásában. Az előadó a források segítségével meghatározta a címben is szereplő, latin nyelvű bibliai eredetű felirat felhelyezése időpontját, valamint azt elemezte, hogy az milyen szerephez jutott a rendek politikai diskurzusában, emellett megvizsgálta, hogy a Magyar Királyság kora újkori fővárosában található feliratok milyen szerepet játszottak a rendek egymással és az uralkodóval folytatott küzdelmeiben.

A 15. században a hagyományos bányavidéki pénzverő-szervezet mellett kisebb jelentőségű, nem bányavidéki verdék is létrejöttek, illetve újból virágkorukat élték, így Buda, Kassa, Nagyszében, Pozsony, Kolozsvár, Brassó vagy Sopron – kizárólag szabad királyi városok. A késő középkorban a magyar pénzverdékben a verde- vagy mesterjegy megjelenésével elvben könnyen azonosíthatóvá vált az adott pénzérmét készítő pénzverde és egyúttal a pénzverésért felelős tisztviselő személye,

olykor viszont a felelős személy egy kollektív jegy mögé „bújt”. Kálnoky-Gyöngyössy Márton egyetemi docens (ELTE BTK) Kollektív városi jegyek késő középkori pénzeinken. Adalék a „királyi szabad városok” pénzverésben játszott szerepéhez című referátumában azt vizsgálta, hogy a mesterjegy hiánya a felelősség alóli kibúvást jelentette-e, vagy ez inkább a városnak mint testületnek a pénzverésben játszott szerepét kívánta-e hangsúlyozni.

Serfőző Szabolcs, a Magyar Nemzeti Múzeum művészettörténésze Habsburg hatalmi reprezentáció a kora újkori magyarországi szabad királyi városok városházáiban: Sopron, Lőcse, Pozsony címmel tartott előadást. Referátumában gazdag képanyaggal illusztrálva bemutatta, hogy milyen változatos módon jutott kifejezésre a 16. és 18. század között a szabad királyi városok fölötti Habsburg uralom a városházák külső és belső szimbolikájában (homlokzat, belső terek kialakítása), kitérve a heraldikai elemekre, jelmondatokra, portrégalériákra és mennyezetképekre is.

Flóra Ágnes, a Román Országos Levéltár kolozsvári levéltárosa Kora újkori városi reprezentáció és identitásformálás és annak 18. századi recepciója Kolozsváron című előadásában Kolozsvár státuszvesztésének mintegy ötven évét vette görcső alá: Várad 1660-ban történt eleste után a Kincses Város elveszítette korábbi legfontosabb kiváltságait, és ezt csak 1709-ben, hosszú lobbitevékenység után sikerült visszaszereznie. Az előadó azt vizsgálta, hogy ez a jogvesztés okozta törés hogyan jelent meg a polgárok retorikájában, a városi szimbolikában, diplomáciai törekvéseiben.

Szentesi Edit tudományos főmunkatárs (BTK Művészettörténeti Intézet) Buda városházájának központi térsora a 18. században címmel tartott előadásában a törököktől visszafoglalt Buda központját tanulmányozta. Mivel az újkori Buda polgárainak szemében városuk I. Mátyás király alatt élte fénykorát, az így kialakult Mátyás-kultusz megmutatkozott a városháza elrendezésében és berendezésében is: így például amikor a város 1712-ben visszakapta a török kézre kerülése előtt kimentett egyházi (bár Mátyáshoz valamilyen módon kötődő) kincseit, azokat nem a városi plébániatemplomban, hanem a városházán helyezték el. A Tanács üléstermének soha nem volt átgondolt, egységes ikonográfiai program alapján készült belsőépítészeti kialakítása, sok egyéb, különféle dísz tárgy mellett az 1873-as városegyesítésig azonban végig a falon lógott Mátyás fiktív portréja.

Az előadások után beszélgetés következett Flóra Ágnes frissen megjelent, *The Matter of Honour. The Leading Urban Elite in Sixteenth Century* című könyve kapcsán, a beszélgetés témája a városvezető elitek kutatása volt.

A kétnapos konferencián számos színvonalas előadást hallhattunk a megjelölt témákban. A várostörténeti kutatások neves szakemberi mellett fiatal kutatók is képviseltették magukat. A magyarok mellett több romániai tudományos műhelyből érkeztek előadók. A két nap mintegy 80-an látogatták a rendezvényt, és az egyes szekcióüléseken számos hozzászólás hangzott el az előadásokkal kapcsolatosan. A konferencián elhangzott 27 előadásból az *Urbs Magyar Várostörténeti Évkönyv XV. kötete* fog adni válogatást.

PROGRAM

2019. november 13.

09:00 – 10:30 Regisztráció

09:30 – 10:30 Ünnepélyes megnyitó

Plenáris előadások – Levezető elnök: Szende Katalin

10:30 – 11:00 Kenyeres István: Buda és Pest privilégiumai a 13. századtól a 19. századig

11:00 – 11:30 Oborni Teréz: „A városi rend” – a városok képviselete az Erdélyi Fejedelemség országgyűlésein

11:30 – 12:00 Németh István: Az uralkodói reprezentáció és az állam megjelenése a magyarországi szabad királyi városokban

12:00 – 12:30 Vita

12:30 – 13:30 Ebédszünet

Városi jogok – Levezető elnök: Majorossy Judit

13:30 – 13:50 Gál Judit: A dalmáciai városok Anjou-kori jogi helyzetének gazdasági vonatkozásai

13:50 – 14:10 Weisz Boglárka: Polgárok saját bírójuk joghatóságán kívül

14:10 – 14:30 Gulyás László Szabolcs: Fából vaskarika? A királyi mezőváros és szerepe a középkori magyar városfejlődésben.

14:30 – 14:40 Szünet

14:40 – 15:00 Varga Szabolcs: A püspöki székhelyből három királyság fővárosa. Zágráb a koraújkorban

15:00 – 15:20 Gálfi Emőke: Miért maradt mezőváros az erdélyi fejedelmek székvárosa?

15:20 – 15:40 Vita

15:40 – 16:00 Kávészünet

Érdekérvényesítés eszközei – Levezető elnök Draskóczy István

16:00 – 16:20 György Árpád Botond: Szabad királyi városok érdekérvényesítési stratégiái a 17. századi Erdélyi Fejedelemségben. Marosvásárhely

16:20 – 16:40 Guitman Barnabás: Qui legem praeficit, Deum praeficit – A magisztrátus kötelességei és feladatai az elmélet és a gyakorlat tükrében

16:40 – 17:00 Kádas István: A megyei hatóság és a királyi városok kapcsolattartása a késő

középkori Abaúj és Sáros megyékben

17:00 – 17:20 Tózsza-Rigó Attila: Pozsony érdekérvényesítési és kommunikációs stratégiája a városi ajándékok és a követküldés tükrében a 16. század második harmadában

17:20 – 17:40 Vita

18:00 Fogadás

2019. november 14.

Érdekérvényesítés eszközei – Levezető elnök: Oborni Teréz

9:00 – 9:20 Bogdándi Zsolt: Kolozsvár és a kolozsmonostori konvent

9:20 – 9:40 Szokola László: Az erdélyi városok késő középkori katonaállítása a számukra adományozott kiváltságok tükrében

9:40 – 10:00 Jenei-Tóth Annamária: „Expediáltuk az Fejérvári Gyűlésre uraimékat”, Kolozsvár város képviselője a 17. század középső harmadának erdélyi országgyűlésein

10:00 – 10:10 Szünet

Érdekérvényesítés eszközei – Levezető elnök: Gőzsy Zoltán

10:10 – 10:30 Nagy János: Buda város követői az 1728-29. évi országgyűlésen

10:30 – 10:50 Dobszay Tamás: A városok országgyűlési súlyának változásai a rendiség utolsó fél évszázadában

10:50 – 11:10 Mátyás-Rausch Petra: „Kételenség alatt kellett eljönniük”- Bethlen Gábor és az alsó-magyarországi bányavárosok

11:10 – 11:30 Vita

11:30 – 11:40 Szünet

Városi jogok – Levezető elnök: Varga Szabolcs

11:40 – 12:00 Jeric Krisztián: Zombor jogi helyzetének alakulása 1741-től 1749-ig: a katonai helytől a szabad királyi városig

12:00 – 12:20 Török Péter: Erőfeszítések a kiváltságokért – a szabolcsi hajdúvárosok és II. Rákóczi Ferenc kapcsolata

12:20 – 12:40 Gőzsy Zoltán: A szabad királyi városi rangért való küzdelem okai és realitása a 18. századi Dél-Dunántúlon

12:40 – 13:00 Boda Attila: Munkács privilegizált mezőváros 18. században kibontakozó érdekérvényesítő tevékenysége

13:00 – 13:30 Vita

13:30 – 14:30 Ebéd

Reprezentáció – Levezető elnök: Németh István

14:30 – 14:50 Pálffy Géza: „Minden önmagában meghasonlott ország elpusztul.” A pozsonyi Mihály-kapu különleges felirata és reprezentációs szerepe a kora újkorban

14:50 – 15:10 Kálnoki-Gyöngyössy Márton: Kollektív városi jegyek késő középkori pénzeinken. Adalék a „királyi szabad városok” pénzverésben játszott szerepéhez

15:10 – 15:30 Serfőző Szabolcs: Habsburg hatalmi reprezentáció a kora újkori magyarországi szabad királyi városok városházáiban: Sopron, Lőcse, Pozsony

15:30 – 15:50 Flóra Ágnes: Kora újkori városi reprezentáció és identitásformálás és annak 18. századi recepciója Kolozsváron

15:50 – 16:10 Szentesi Edit: Buda városházájának központi térsora a 18. században

16:10 – 16:30 Vita, a konferencia zárása

16.30 – 16.45 Szünet

16.45 Beszélgetés a városvezető elitek kutatásáról.

ELŐADÓK

Boda Attila: levéltáros, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartomány Levéltára
Bogdándi Zsolt: kéziratár, tudományos kutató, Erdélyi Múzeum-Egyesület
Kutatóintézete
Dobszay Tamás: habilitált egyetemi docens, ELTE BTK Új- és Jelenkori Magyar Történeti
Tanszék
Flóra Ágnes: levéltáros, Román Országos Levéltár, Kolozsvár
Gál Judit: tudományos segédmunkatárs, ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék
Gálfi Emőke: tudományos kutató, Erdélyi Múzeum-Egyesület Kutatóintézete
Gózszy Zoltán: egyetemi docens, PTE BTK TTI, Újkortörténeti Tanszék
Guitman Barnabás: egyetemi adjunktus, PPKE BTK Történettudományi Intézet
Gulyás László Szabolcs: főiskolai docens, Nyíregyházi Egyetem Történettudományi Intézeti
Tanszék
György Árpád Botond: doktorandusz, Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
Jeney-Tóth Annamária: egyetemi docens, Debreceni Egyetem, BTK Történelmi Intézet
Jeric Krisztián: kutató munkatárs, Belgrádi Egyetem, BTK, Történelem Tanszék
Kádas István: tudományos segédmunkatárs, BTK TTI
Kálnoki-Gyöngyössy Márton: egyetemi docens, ELTE BTK Történelem Segédtudományai
Tanszék
Kenyeres István: c. egyetemi tanár, főigazgató, BFL
Mátyás-Rausch Petra: tudományos munkatárs, BTK TTI
Nagy János: főlevéltáros, BFL
H. Németh István: főosztályvezető, MNL OL
Oborni Teréz: tudományos főmunkatárs, BTK TTI
Pálffy Géza: tudományos tanácsadó, BTK TTI; a Szent Korona Kutatócsoport vezetője
Serfőző Szabolcs: művészettörténész, Magyar Nemzeti Múzeum
Szentesi Edit: tudományos főmunkatárs, BTK Művészettörténeti Intézet
Szokola László: doktorandusz, ELTE BTK
Tózsza-Rigó Attila: adjunktus, Miskolci Egyetem, TTI, Középkori és Kora Újkori Történeti
Tanszék
Török Péter: történész-muzeológus, múzeumvezető, Bihari Múzeum Berettyóújfalu
Varga Szabolcs: tudományos munkatárs, BTK TTI
Weisz Boglárka: tudományos főmunkatárs, BTK TTI

LEVEZETŐ ELNÖKÖK

Draskóczy István egyetemi tanár (ELTE BTK)
H. Németh István: főosztályvezető, MNL OL
Oborni Teréz tudományos főmunkatárs, BTK TTI
Varga Szabolcs: tudományos munkatárs, BTK TTI
Szende Katalin: egyetemi professzor CEU
Majorossy Judit tudományos munkatárs, Universität Wien
Gózszy Zoltán egyetemi docens, PTE BTK TTI,
Kenyeres István c. egyetemi tanár, BFL

Válogatás a konferencián készült fotókból

A szakmai beszámoló elérhető:

<http://bfl.archivportal.hu/statikus/palyazati-beszamolok>

<https://hungaricana.hu/hu/nka-palyazati-beszamolok/2019/>

Budapest, 2019. december 16.

Fazekasné dr. Toma Katalin
intézményi titkár